

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Pijlstaart (*Anas acuta*) A054

1. Status

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De pijlstaart is een relatief grote eend. Hij valt op door de tekening van zijn chocoladebruin met witte kop en keel en door zeer lange staartpennen. In Nederland is de pijlstaart het hele jaar aanwezig. Het is in ons land een schaarse broedvogel. In 1998-2000 werd het aantal paren geschat op 20-30, dat is ongeveer even veel als rond 1970-1980. Deze aantallen van de eigen broedpopulatie vallen in het niet bij de totalen in de winter. Het merendeel van de in ons land overwinterende vogels komen uit Rusland, de Baltische staten en Scandinavië en die arriveren hier omstreeks september. De aantallen van de pijlstaart zijn in ons land hoog van oktober t/m februari en in april vertrekken de laatste vogels.

De pijlstaart is een grondeleend die weinig duikt en als zodanig gebonden is aan ondiep water, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden. Hij kan echter met zijn lange hals dieper water aan dan andere grondeleenden. De pijlstaart is vooral een soort van grote 'wetlands' met ondiep water en periodiek terugkerende, of permanent aanwezige pioniervegetaties.

Relatief belang in Europa: De staat van instandhouding van de pijlstaartpopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. De broedgebieden van de in de Europese Unie verblijvende pijlstaarten liggen in de boreale en gematigde streken van Europa en Siberië. De overwinteringsgebieden liggen in de gematigde en zuidelijke delen van Eurazië en in Noord- en Midden-Afrika. Bij de pijlstaart worden zes populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante NW-Europese winterpopulatie (broedvogels uit Noord-Europa en West-Siberië) wordt geschat op 60.000 vogels. Hiervan verblijft 44% in Nederland.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De pijlstaart leeft in zowel zoete als zoute wateren. De soort bezoekt vooral in het najaar kwelders, zandplaten en slikken in estuaria, evenals akkerland (stoppelvelden) in het agrarische gebied. Het akkerland wordt uitsluitend 's nachts bezocht, waarbij de vogels overdag op open water rusten en grotere afstanden afleggen om geschikte akkers te vinden. In het voorjaar zijn ook ondiepe zoetwaterplassen en geïnundeerde of vochtige graslanden voor de pijlstaart van belang. Omdat ze graag foerageren op pionierplanten en de daarin levende bodemfauna in een vochtige tot natte omgeving, vertonen de pijlstaarten voorkeur voor gebieden met dynamiek (door getij of peilfluctuaties). Daarbij zwemmen of grondelen ze in ondiep water en duiken ze incidenteel dieper, tot op circa 1 m diepte.

Voedsel: De pijlstaart eet een grote variatie aan voedsel. Hij voedt zich vooral met zaden en worteldelen van (pionier)planten en ondergedoken waterplanten zoals fonteinkruiden en kranswieren, maar ook bijvoorbeeld met zaden van zuring en andere landplanten. Ook dierlijk voedsel versmaadt hij niet, zoals slakken en (larven van) aquatische insecten (waterkevers), vliegen, muggen, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels. Soms weet hij ook mollusken, bloedzuigers, vlokreeften, amfibie-larven en kleine vis te bemachtigen. Daarnaast foerageert de pijlstaart ook op valgraan op stoppelvelden. Op het wad slobberen pijlstaarten vermoedelijk (naast zaden) ook kleine schelpdieren, slakjes en andere kleine bodemdieren.

Rust: De pijlstaart rust overdag aan de randen van grote wateren. Verstoring door wandelende recreanten treedt op bij afstanden van boven 100 m, waarmee de soort een gemiddelde verstoringsgevoeligheid heeft. Foeragerende groepen zijn gevoelig voor verstoring door windsurfers (bijv. op de Randmeren). Eveneens bestaat verstoringsrisico door windturbines langs de oever. De voedselkwaliteit kan nadelig worden beïnvloed door vermesting waardoor verarming van het aanbod van waterplanten optreedt. Gebrek aan dynamiek of onnatuurlijk peilbeheer belemmert foerageermogelijkheden.

4. Huidig voorkomen

Overwinterende pijlstaarten zijn in Nederland sterk geconcentreerd in het Waddengebied (Schiermonnikoog, Boschplaat, Balgzand) en de Zeeuwse Delta (m.n. Verdrongen Land van Saeftinghe). In de laatste tien jaar is ook de betekenis van de Veluwerandmeren voor de pijlstaart toegenomen met het herstel van de watervegetatie aldaar.

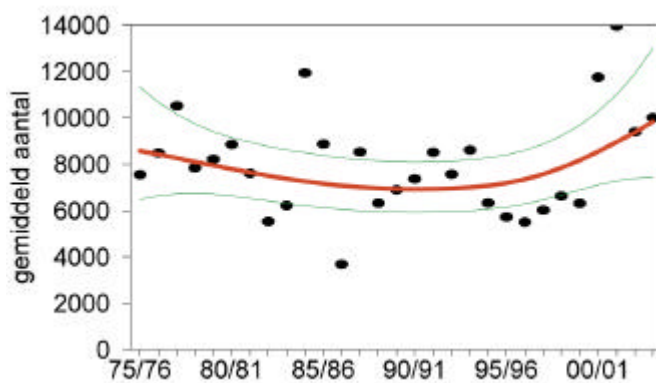

Verspreidingskaart pijlstaart

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De winteraantallen van de pijlstaart vertoonden in de periode 1965-1990 grote schommelingen en een afnemende tendens. Dit beeld is ook van de overwinteringsgebieden in de Sahel bekend, waar het aantal overwinteraars tijdens en na de grote droogte van 1984-1992 dramatisch is gedaald. Dit dieptepunt wordt gevolgd door een zeker herstel.

Al vóór 1980 is het leefgebied van de pijlstaart achteruitgegaan door het verdwijnen van intergetijdengebied in de Delta, het geleidelijk in cultuur brengen van de Flevopolders en de voortschrijdende vegetatiesuccessie in gebieden als de Oostvaardersplassen.

Aantalsontwikkeling pijlstaart

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse pijlstaartpopulatie is sinds 1981 (1981-2003) stabiel. Over de meest recente periode 1995-2003 is de populatie matig toegenomen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig
De verspreiding van de pijlstaart is na 1980 niet afgenomen.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig
Over de laatste twintig jaar is de pijlstaartpopulatie in aantal stabiel gebleven.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig
De kwaliteit van het leefgebied is sinds omstreeks 1990 in ons land toegenomen door de verbetering van de waterkwaliteit.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig
Vanwege de internationale afname van de biogeografische populatie is het toekomstperspectief als matig ongunstig beoordeeld.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7850 vogels (seizoensgemiddelde).

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van de huidige situatie volstaat bij deze soort, althans in Nederland.

Oordeel: matig gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	Matig ongunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- Madsen J. 1995. Impacts of disturbance on migratory waterfowl. Ibis 137: s67-s74.

- Madsen J. & Fox A.D. 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds -a review. *Wildl. Biol.* 1: 193-207.
- Noordhuis R. 1997. Watervogels en waterplanten in de randmeren. *Limosa* 69: 26-27.
- Noordhuis R., van Roomen M., Zollinger R., Tempel J. & Bouw W. 1997. Watervogels in de Randmeren: recente ontwikkelingen in een historisch perspectief. *De Levende Natuur* 98: 25-34.